

Riigikogu põhiseaduskomisjon

Meie 20.01.2026

nr 8-1/449-1

**Korruptsioonivastase seaduse muutmise
seaduse eelnõu 442 SE muudatusettepanekud**

Austatud põhiseaduskomisjoni esimees Ando Kiviberg

Riigikogu menetluses on korruptsioonivastase seaduse (KVS) muutmise seaduse eelnõu 442 SE. Esitame selle eelnõu juurde muudatusettepanekud.

Võrreldes algse eelnõuga on muudatusettepanekud järgmised:

- 1) seotud isiku mõistet täpsustatakse ning pakutakse välja uus sõnastus nii KVS § 7 lõike 1 punktile 1 kui ka punktile 4;
- 2) toimingupiirangu erandeid käsitlevat KVS § 11 lõiget 3 täiendatakse punktiga 10, millega nähakse avalik-õigusliku ülikooli ja riigi rakenduskõrgkooli töötajale toimingupiirangu erand teadustulemuste praktikasse rakendamisel.

Seotud isiku mõiste

1) Muuta eelnõu § 1 punkt 2 ja sõnastada see järgmiselt:

„1) Ametiisikuga seotud isikuks on ametiisiku abikaasa või registreeritud elukaaslane, ametiisiku või tema abikaasa või registreeritud elukaaslase üleneja ja alaneja sugulane, ametiisiku vanema alaneja sugulane ja isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine. Käesoleva seaduse tähenduses loetakse vanemaks ka lapsendaja, kasuvanem, vanema või lapsendaja abikaasa või registreeritud elukaaslane ning alanejaks sugulaseks loetakse ka lapsendatu ja kasulaps.“

2) Muuta eelnõu § 1 punkt 3 ja sõnastada see järgmiselt:

„4) füüsiline või juriidiline isik, kes ametiisikut või keda ametiisik väljaspool ametiseisundit sedavõrd oluliselt ja vahetult mõjutab, et ametiisik ei saa täita avalikku ülesannet ausalt ja erapooletult“

Selgitus: sätte eesmärk on täpsustada, keda loetakse ametiisikuga seotud isikuteks huvide konflikti ja toimingupiirangu kohaldamisel. Varasem sõnastus oli raskesti loetav ning sisaldas mitmekihilist loetelu, kus mõned peresuhted olid mainitud mitu korda või ebaselges seoses. Uus redaktsioon säilitab kogu varasema sätte sisu, kuid esitab selle normitehniliselt selges ja üheselt mõistetavas vormis.

Lõikes 1 on loetletud ametiisiku lähisugulased ja pereliikmed, kelle kaudu võib tekkida huvide konflikt, sealhulgas ametiisiku abikaasa või registreeritud elukaaslane, nende vanemad ja vanavanemad ning ametiisiku vanema alanejate sugulaste hulka kuuluvad isikud (laps, lapselaps). Selline ülesehitus vastab kehtivas õiguses kasutatud termini „alaneja sugulase“ sisule ning tagab, et kõik lähisuguluse astmed, mille kaudu võib tekkida majanduslik või emotsionaalne sõltuvus, on hõlmatud.

Samuti on täpsustatud, et kõnesoleva seaduse tähenduses käsitatakse vanemana ka lapsendajat, vanema abikaasat või registreeritud elukaaslast ning kasuvanemat, samuti loetakse alanejaks sugulaseks lapsendatu ja abikaasa või registreeritud elukaaslase laps ning kasulaps. See täpsustus on vajalik, et vältida tõlgenduslikke lünki olukordades, kus ametiisiku perekondlikud suhted põhinevad lapsendamisel või püsival suhtel, mitte üksnes bioloogilisel sugulusel.

Kokkuvõttes on muudatuse eesmärk suurendada sätte selgust ja rakendatavust, ilma et muutuks selle sisuline ulatus või õiguslik tähendus.

Toimingupiirangu erand

Lisada eelnõu § 1 punkt 12¹ järgmises sõnastuses:

„10) avalik-õigusliku ülikooli ja riigi rakenduskõrgkooli töötajale teadmussiirde protsessis teadustulemuste praktikasse rakendamise eesmärgil, kui selleks on loa andnud kõrgkooli poolt määratud kõrgkooliülene kollektiivne kogu.“

Selgitus: sätte eesmärk on täpsustada toimingupiirangute kohaldamist avalik-õiguslike ülikoolide ja riigi rakenduskõrgkoolide töötajate suhtes. Kehtiv õigus ei arvesta piisavalt teadusasutuste spetsiifikat. Teadmussiirde ja teadustulemuste praktikasse rakendamise protsessis tekib paratamatult olukordi, kus kõrgkooli töötaja võib olla seotud isik nii teadustulemuse loojana kui ka selle rakendamisega seotud otsustes või toimingutes osalejana. Näiteks võib selline olukord tekkida, kui teadustulemuse kommertsialiseerimiseks on loodud nn *spin-off*-ettevõtte¹, mille üks omanikest/juhtidest on teadlane ning lisaks juhib seesama teadlane ka ülikoolis sama teema uurimisrühma. Sellised olukorrad vastavad formaalselt huvide konflikti tunnustele, kuid sisuliselt on tegemist kõrgkooli põhitegevuse lahutamatu osaga, mille piiramine pärsiks teadmussiirde toimimist ja teadustulemuste rakendamist nii ühiskonna kui ka majanduse huvides. Sellise piirangu jäik kohaldamine pärsiks teadmussiirde efektiivsust, vähendaks teadustulemuste praktilist kasutust ja takistaks ka *spin-off*-ettevõtete loomist. Kui tugineda olemasolevatele KVS eranditele, võib teadmussiirde protsess jääda liiga formaalse kaalutluse alla ning praktikas tekiks ebaselgus, millal saab erandit rakendada ja millal mitte. Seetõttu on vaja luua spetsiifiline, kõrgkoolide tegevust arvestav erand, mis kataks teadmussiirde ja *spin-off*-ettevõtete loomisega seotud juhtumid.

Eelnõu kohaselt ei kohaldata toimingupiiranguid avalik-õigusliku ülikooli ja riigi rakenduskõrgkooli töötajale, kui ta osaleb teadmussiirde protsessis teadustulemuste praktikasse rakendamise eesmärgil. Erandi rakendamine on võimalik üksnes juhul, kui selleks on loa andnud kõrgkooli pädev organ (nt nõukogu, senat või muu vastav komisjon), mille iga kõrgkool saab ise määrata, kasutades vastavalt oma töökorraldusele mõnda olemasolevat kogu või luues uue. Loa andmiseks sobiva organi rolli võib täita mõni kõrgkooliülleselt tegutsev komisjon või kogu, mis tagab läbipaistvuse ja usaldusväärsuse üldisel tasandil, suutes hinnata konkreetse juhtumi huvide konflikti riske ning teha tasakaalustatud otsuse.

Sättest tulenev erand on seega piiratud ja kontrollitud ega ava võimalust huvide konflikti põhjendamatuks eiramiseks. Plaanitav erand loob raamid, kuidas teadmussiirde protsessi toetada, säilitades samal ajal vajalikud kaitsemehhanismid, et vältida korruptsiooniriski ja tagada avaliku huvi kaitse.

Võimalikud valikud loa andva kollektiivse organi määratlemisel:

1. kõrgkooli nõukogu: kõige laiapõhjalisem esindatus, kuid otsustusprotsess võib olla aeglane.
2. teadusnõukogu / teadus- ja arendustegevuse nõukogu: pädev teadusliku sisu hindamisel, kuid vähem esinduslik.
3. kõrgkooli eetikakomisjon või huvide konflikti komisjon: sõltumatu eetiline kontroll, kuid vajab eraldi loomist ja võib jääda sisulises teaduslikus hindamises nõrgemaks.

¹ *Spin-off*i asutajateks on tavaliselt teadlased, õppejõud või ka üliõpilased koos kõrgkooliga ning aeg-ajalt ka investoriga, kusjuures kõrgkool võib osaleda ettevõtte asutamises nii intellektuaalomandi kui ka muude ressursside panustamise kaudu.

4. kombineeritud lahendus: nt eetikakomisjoni kooskõlastus ja teadusnõukogu otsus. See suurendaks läbipaistvust, kuid muudaks protsessi bürokraatlikumaks.

Mõju

Teadus- ja arendustegevuse mõju: säte toetab teadmussiirde süsteemi ja suurendab Eesti teadlaste motivatsiooni oma tulemusi praktikas rakendada.

Majanduslik mõju: säte toetab innovatsiooni ja ettevõtluse arengut, sh *spin-off*-ettevõtete loomist. Sellised ettevõtted viivad kõrgkoolis loodud teadmised ja tehnoloogiad turule, elavdades sellega majanduskeskkonda ja luues juurde kõrge lisandväärtusega töökohti.

Korruptsioonivastane mõju: kuigi tegemist on erandiga, on see piiratud ja kontrollitud – otsuse teeb kollektiivne organ, mitte üksikisik. Sellega on tagatud, et huvide konflikti ennetamise põhimõte jääb kehtima.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa-Ly Pakosta
justiits- ja digiminister

Kätlin-Chris Kruusmaa 53830253
katlin.kruusmaa@justdigi.ee